

LIETUVOS JAUNIMO PERĖJIMAS IŠ ŠVIETIMO SISTEMOS Į DARBO RINKĄ: IŠŠŪKIAI IR TENDENCIJOS

Laima Okunevičiūtė Neverauskienė, Arūnas Pocius, Rūta Brazienė

Lietuvos socialinių mokslų centro Sociologijos institutas

Anotacija

Straipsnis nagrinėja jaunimo perėjimo iš švietimo sistemos į darbo rinką procesą Lietuvoje. Aptariamas socialinės politikos kontekstas ir teisinių bei strateginių dokumentų reglamentavimas. Pagrindinis dėmesys skiriamas Europos Sąjungos Jaunimo garantijų programai, kuria siekiama mažinti jaunimo nedarbą, ypač tarp NEET (nedirbančio, nesimokančio ir mokymuose nedalyvaujančio jaunimo). Straipsnyje aptariamos perėjimo proceso teorinės prielaidos, analizuojamos įvairios teorinės perspektyvos, tokios kaip statuso pasikeitimas ir žmogiškojo kapitalo teorija, kuriomis remiamasi vertinant jaunimo įsitvirtinimą darbo rinkoje. Lietuvos kontekste perėjimas iš švietimo sistemos į darbo rinką nėra linijinis procesas. Jaunimo perėjimą dažnai lydi bedarbystė ir neaktyvumo laikotarpiai. Straipsnyje skiriami trys jaunimo segmentai: darbo rinkos požiūriu aktyvus jaunimas, neaktyvūs (besimokantys, bet nedirbantys) asmenys ir NEET jaunimas. Ypatingas dėmesys skiriamas NEET rodikliui, kuris ilguoju laikotarpiu Lietuvoje augo, nors įvairiais laikotarpiais patyrė svyravimų. Be to, tyrimas pabrėžia jaunimo užimtumo ir nedarbo rodiklių sąsajas su NEET grupe bei koreliacinius ryšius, rodančius, kad jaunimo nedarbo lygio svyravimai glaudžiai susiję su NEET rodiklio kitimu. Be to, analizuojamas jaunimo išsilavinimo lygio poveikis jų įsidarbinimui, pastebint, kad aukštesnis išsilavinimas ne visada užtikrina sėkmingą įsidarbinimą. Straipsnyje pateikiamos išvados ir rekomendacijos, kaip didinti jaunimo sėkmingą integraciją į darbo rinką galimybes.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: jaunimas, užimtumas, NETT, integracija.

Abstract

The article examines the process of youth transition from the education system to the labor market in Lithuania. It discusses the context of social policy and the regulation of legal and strategic documents. The main focus is on the European Union's Youth Guarantee program, aimed at reducing youth unemployment, particularly among NEET (youth not in employment, education, or training). The article addresses the theoretical assumptions of the transition process and analyzes various theoretical perspectives, such as status change and human capital theory, which are used to assess youth integration into the labor market. In the Lithuanian context, the transition from the education system to the labor market is not a linear process. Youth transition is often accompanied by periods of unemployment and inactivity. The article distinguishes three youth segments: labor market-active youth, inactive individuals (studying but not working), and NEET youth. Special attention is given to the NEET indicator, which has increased over the long term in Lithuania, although it has fluctuated in different periods. The study also highlights the connections between youth employment and unemployment indicators with the NEET group, as well as correlational relationships showing that fluctuations in youth unemployment rates are closely related to changes in the NEET indicator. Additionally, the impact of educational attainment on youth employment is analyzed, noting that higher education does

Received 01/10/2024. Accepted 15/10/2024

Copyright © 2024 Laima Okunevičiūtė Neverauskienė, Arūnas Pocius, Rūta Brazienė. Published by Klaipėda University Press.

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

not always ensure successful employment. The article provides conclusions and recommendations on how to improve youth opportunities for successful integration into the labor market.

KEY WORDS: youth, employment, NEET, integration.

DOI: <https://dx.doi.org/10.15181/tbb.v93i2.2670>

Įvadas

Jaunimo perėjimas iš švietimo sistemos į darbo rinką – aktualus mokslinių tyrimų objektas. Tai patvirtina nuolat augantis mokslinių tyrimų šia tematika skaičius (Szapkowicz, 2022; Blokker ir kt., 2023; Greeno, Gould-Kabler, Bowman, Strubler, Harburger, 2023; De Almeida Alves, 2024; Cuervo, McPherson, 2024; Alemán Ramos, Morales Almeida, Brito Sánchez, 2024). Vis dėlto mokslinių tyrimų, kur analizuojamas Lietuvos jaunimo perėjimas iš švietimo sistemos į darbo rinką, aprėptis gana ribota (Brazienė ir kt., 2022; Brazienė, 2020; Brazienė, Merkys, 2013 etc.). Neabejotinai perėjimas iš švietimo sistemos į darbo rinką yra aktualus Europos Sąjungos ir nacionalinės socialinės politikos klausimas. Paminėtina tai, kad pastarąjį dešimtmetį jaunimo užimtumo galimybių gerinimas yra vienas iš strateginių Europos Sąjungos socialinės politikos tikslų. Šis tikslas įtvirtintas daugelyje strateginių dokumentų bei teisės aktų: Europos užimtumo strategijoje, strategijoje „Europa 2020“ ir kt. 2013 metais Europos Komisija pasiūlė naują politikos iniciatyvą Jaunimo garantijų programos pavadinimu (angl. *Youth Guarantee Programme* – YGP). Šia ES iniciatyva siekta mažinti jaunimo nedarbą ir didinti pažeidžiamų jaunų žmonių, pirmiausia nedirbančio, nesimokančio ir mokymuose nedalyvaujančio jaunimo (toliau NEET), socialinę įtrauktį. 2013 metais patvirtintos jaunimo garantijų programos pagrindinis tikslas – „valstybės narės turėtų užtikrinti, kad jaunesni nei 25 metų jaunuoliai per keturis mėnesius nuo mokyklos baigimo arba darbo pradžios galėtų susirasti darbą, atitinkantį jų išsilavinimą, įgūdžius ir patirtį, arba įgyti išsilavinimą, įgūdžius ir patirties, reikalingos norint susirasti darbą ateityje tęsiant mokymąsi, vykdant stažuotę, mokantis profesijos“ (European Commission, 2014). Minėta jaunimo garantijų iniciatyva spręstos dvi pagrindinės problemos, siekiant NEET įtraukti į darbo rinką: perėjimo iš švietimo sistemos į darbo rinką ir paramos teikimo įsidarbinant. Be to, svarbu pažymėti, kad ši iniciatyva akcentavo aktyvesnį užimtumo tarnybų vaidmenį jaunimui integruojantis į darbo rinką.

Analizuodami jaunų asmenų situaciją darbo rinkoje, matome, kad jaunimo dalyvavimo joje rodikliai (15–24 m. amžiaus grupėje) išlieka gana žemi, be to, įvairių krizių akivaizdoje jaunimas yra labiau pažeidžiama grupė darbo rinkos aspektu. COVID-19 pandemija neigiamai paveikė jaunų žmonių dalyvavimą darbo rinkoje daugelyje Europos šalių (EU PolicyWatch, 2020; OECD, 2021; Feng, Tong, 2023; Suppers, Hanckel, Cook, Hendry, 2023). Europos statistikos agentūros Eurostato

(2023) duomenimis, COVID-19 pandemijos laikotarpiu ne tik mažėjo 15–24 amžiaus jaunuolių dalyvavimo darbo rinkoje lygis, bet ir išaugo niekur nedirbančių, nesimokančių ir mokymuose nedalyvaujančių asmenų (toliau NEET jaunų asmenų dalis). Palyginti priešpandeminiu laikotarpiu 2019 m. jaunų moterų ir vyrų dalyvavimo darbo rinkoje lygis atitinkamai siekė 32,3 % ir 33,4 %, 2020 m. sumažėjo iki 28,3 % moterų ir 30,5 % vyrų. Atsižvelgiant į pokyčius jaunimo darbo rinkoje, 2020 m. spalio 30 d. patvirtinta tarybos rekomendacija „Tiltas į darbo rinką. Sustiprinta Jaunimo garantijų iniciatyva“, kuria pakeičiama 2013 m. balandžio 22 d. tarybos rekomendacija „Dėl Jaunimo garantijų iniciatyvos nustatymo“.

2021 m. Lietuvoje patvirtintas naujas Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo veiksmų planas (2021), kuriuo siekiama padėti jauniems asmenims sugrįžti ir tęsti mokymosi procesą, studijas arba įsilieti į darbo rinką, be to, nustatyti neaktyvius jaunus asmenis ir teikti jiems įvairaus pobūdžio paslaugas bei konsultacijas. Lietuvos jaunimo užimtumo galimybes ir sėkmingą perėjimą iš švietimo sistemos į darbo rinką akcentuoja tiek teisės aktai, tiek strateginiai dokumentai. Užimtumo įstatymas (TAR, 2016; aktuali redakcija 2023-07-01) numato, kad bedarbiai iki 29 metų remiami papildomai. Be to, įtvirtintas platus aktyvių darbo rinkos politikos priemonių spektras: mokymosi, judumo parama, remiamasis įdarbinimas, darbo vietų steigimo parama ir kt.

Šio straipsnio tikslas – išanalizuoti jaunimo perėjimo iš švietimo sistemos į darbo rinką tendencijas Lietuvoje. Tikslui pasiekti iškelti šie uždaviniai: 1) įvertinti jaunimo perėjimo iš švietimo sistemos į darbo rinką teisinio reglamentavimo situaciją; 2) išanalizuoti jaunimo perėjimo iš švietimo sistemos į darbo rinką tendencijas; 3) remiantis analizės rezultatais ir nagrinėtomis teisinio reglamentavimo nuostatomis pateikti tyrimo išvadas ir rekomendacijas. Taikyti tyrimo metodai: mokslinės literatūros, strateginių ir teisinių dokumentų bei antrinė statistinių duomenų analizė.

1. Jaunimo perėjimas iš švietimo sistemos į darbo rinką: teorinės prielaidos

Teorinis šio tyrimo modelis remiasi jaunimo perėjimo iš švietimo sistemos į darbo rinką koncepcija (Brazienė ir kt., 2022; Brazienė, 2020; Gebel, 2020; Versnel, DeLuca, Hutchinson, Hill, Chin, 2011; Brzinsky-Fay, 2013; Brazienė, Merkys, 2013; ILO, 2009 etc.). Ji apima laikotarpį, kai individas palieka švietimo sistemą ir įsidarbina (Blokker ir kt., 2023). Tarptautinė darbo organizacija (TDO) perėjimą iš švietimo sistemos į darbo rinką apibūdina kaip laikotarpį nuo mokymosi baigimo iki pirmojo nuolatinio ir tinkamo darbo gavimo (ILO, 2009). M. P. Marchetti's ir kolegos perėjimą iš švietimo sistemos į darbo rinką apibrėžia kaip „procesą iš

švietimo sistemos į santykinai stabilią padėtį užimtumo sistemoje“ (Marchetti ir kt., 2001, 7).

Mokslininkai jaunimo perėjimą iš švietimo sistemos į darbo rinką dažniausiai analizuoja iš šių teorinių perspektyvų: statuso pasikeitimo, žmogiškojo kapitalo, gyvenimo kelio ir perėjimo į suaugusiojo gyvenimą (Blokker ir kt., 2023). Šiame moksliniame tyrime laikomasi nuostatos, kad jaunimo perėjimo iš švietimo sistemos į darbo rinką procesas apima jaunų asmenų integravimąsi į darbo rinką jiems išėjus iš švietimo sistemos. Svarbu paminėti, kad darbo rinkos ir užimtumo struktūros kaitos kontekste pasikeitė pats perėjimo iš švietimo sistemos į darbo rinką pobūdis, nulemtas įvairių jauno asmens patirčių. Perėjimas iš švietimo sistemos paprastai ne linijinis procesas, bet skirtingos – individualios trajektorijos, bedarbystės ir neaktyvumo laikotarpiai.

Kad jaunimas iš švietimo sistemos sėkmingai pereitų į darbo rinką ypač svarbi švietimo sistemos ir darbo rinkos sąveika (Muller, 2005; Saar ir kt., 2008; Kerckhoff, 2000 etc.). Tą teigia ir Lietuvos mokslininkai (Okunevičiūtė Neverauskienė, Moskvina, 2011; Okunevičiūtė Neverauskienė, Pocius, Krutulienė, 2019; 2021), kurių atliktų tyrimų rezultatai patvirtina, kad įsidarbinimas priklauso nuo amžiaus (jaunesni asmenys lengviau susiranda darbą pagal profesiją) ir išsilavinimo (aukštesnis išsilavinimas didina įsidarbinimo galimybes). Akivaizdu, kad jaunimo įsidarbinimo, sėkmingo perėjimo iš švietimo sistemos į darbo rinką galimybės priklauso ir nuo daugelio kitų veiksnių, pavyzdžiui, valstybės vykdomos užimtumo, švietimo politikos ir kt.

Jaunimo perėjimo iš švietimo sistemos į darbo rinką tyrimuose matome taikomų tyrimo metodų įvairovę, kaip ir rodiklių gausą. Pirmiausia šiame kontekste paminėtini standartiniai rodikliai, t. y. jaunimo užimtumo, nedarbo ir aktyvumo lygis, vidutinis jauno žmogaus įsidarbinimo baigus mokymąsi ar studijas, laikas, be to, jaunimo užimtumo statusas, jaunų bedarbių skaičius ir t. t.

2. Jaunimo perėjimo iš švietimo sistemos į darbo rinką vertinimo metodologija

Jaunuolių gebėjimas išnaudoti gyvenimiškas galimybes priklauso nuo jų sėkmingo dalyvavimo švietimo sistemoje ir darbo rinkoje. Atsižvelgiant į tai, pritaikius balansinį skaičiavimo metodą, Lietuvos jaunimo struktūros pasiskirstymą galima suskaidyti į tris sudedamąsias. Pirmąją dalį sudaro darbo rinkos požiūriu *aktyvus jaunimas*, antrąją – *neaktyvus* (dalyvaujantis švietimo sistemoje, bet nedirbantis jaunimas), trečiąją – *niekur nedirbantis, nesimokantis ir mokymuose nedalyvaujantis jaunimas*. Esminę jaunimo gyvenimiškųjų galimybių išnaudojimo sąlygą sudaro sėkmingas jaunuolių perėjimas iš švietimo sistemos į užimtumą (ak-

tyvumą) darbo rinkoje, išvengiant patekimo į NEET kontingento rizikos grupę. Balansinio metodo taikymas leidžia derinti skirtingus duomenų šaltinius, darbo jėgos tyrimų duomenis, kuriais remiantis nustatomas jaunų žmonių aktyvumo lygis, jaunimo NEET duomenys.

Gyvenimiškų galimybių realizavimo grėsmė kyla jaunuoliams patekus į NEET rizikos grupę. Tad plačiau aptarkime jaunimo NEET rodiklį. Ilguoju laikotarpiu jis Lietuvoje šiek tiek išaugo, nors stebima dinamikos eilutė rodo ir didesnius šio rodiklio svyravimus visoje laiko skalėje. Vertinant matomus pokyčius procentiniais punktais galima teigti, kad laiko aspektu šis rodiklis yra mažai elastingas. Tačiau toks jo dinamikos „pastovumas“ gana apgaulingas, nes maksimali ir minimali 15–24 metų jaunimo NEET rodiklio reikšmė 2006–2021 m. laikotarpiu skyrėsi daugiau nei pusantro karto. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad NEET rodiklio reikšmė įvairiais laiko tarpais gali apimti apytikriai dešimtadalį labiausiai pažeidžiamos grupės jaunimo, ši amžiaus grupė neturėtų likti darbo rinkos politikos užribyje. Be to, santykinis NEET rodiklio pastovumas ypač apgaulingas tuo, kad vyksta nuolatinė šio kontingento asmenų kaita, nors pokyčių struktūros jis neparodo.

Glaustai aptarkime keletą svarbesnių metodologinių aspektų, kurie taikytini žemiau pateiktuose skaičiavimų rezultatuose:

1. Lietuvos jaunimo struktūros pasiskirstymo skaidymas į tris sudedamąsias dalis, remiantis balansiniu metodu (dalyvaujantis švietimo sistemoje, bet niekur nedirbantis ir nesimokantis NEET jaunimas).

2. Pagrindinių jaunimo judėjimo kryptei masto įvertinimas Lietuvos darbo rinkoje (apibrėžiant nedirbančio jaunimo perėjimo iš švietimo sistemos struktūros pokyčius).

3. Skaičiuojant balansiniu metodu naudojami tik santykiniai rodikliai. Tai leidžia nustatyti „tikrąsias“ struktūrinių pokyčių tendencijas, atsiribojus nuo demografinių veiksnių poveikio, nes sparčiai mažėjant absoliutiniam jaunimo skaičiui, sunku įvertinti jaunuolių perėjimo iš švietimo sistemos į darbo rinką pokyčių kryptis bei jų mastą.

Pritaikius balansinį skaičiavimo metodą, straipsnyje pateikiama keletas modeliuojamos jaunimo struktūros kaitos variantų. Lietuvos jaunimo struktūros sudedamosioms dalims galioja šis santykinis struktūrinio pasiskirstymo balansas, kurio suma prilyginama 100 proc. Pirmuoju atveju bendra balanso išraiška apima šių santykinių rodiklių sumą: aktyvūs gyventojai + NEET + neaktyvūs švietimo sistemoje; antruoju atitinkamai: užimtieji + NEET + neaktyvūs švietimo sistemoje. Neaktyvūs apima nesimokančius ir nedirbančius asmenis. Šis santykinis rodiklis įvertinamas balansiniu būdu, iš 100 proc. atėmus likusius rodiklius (aktyvumo ir užimtumo lygi), kurie gaunami iš oficialiosios statistikos. Skirtingi modeliuojamos

jaunimo struktūros kaitos scenarijai geriau atskleidžia jaunimo integracijos iš švietimo sistemos į darbo rinką specifiką.

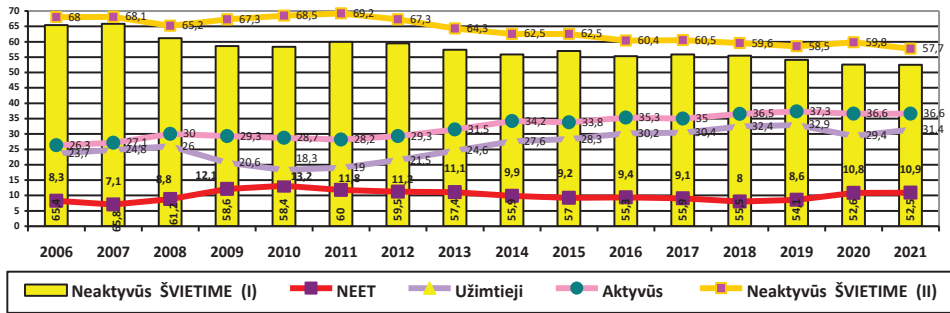
3. Rezultatai

Intensyvų jaunimo judėjimą iš neaktyvumo į aktyvumą darbo rinkoje ir iš aktyvumo į neaktyvumą liudija gana ryški Lietuvos jaunimo darbo rinkos struktūros kaita. Pastebėta, kad ilguoju laikotarpiu švietimo sistemoje gana sparčiai mažėja neaktyvus jaunimo dalis. Kadangi toks struktūrinis balansas faktiškai eliminuoja neigiamą demografinių veiksnių poveikį, galima teigti, kad tai lemia jaunuolių siekį derinti studijas su užimtumu. Taigi jie sparčiau pereina į ekonomiškai aktyvių gyventojų kategoriją. 2019–2021 m. aktyvus jaunimo dalis 15–24 metų amžiaus grupėje sudarė maždaug 37 proc. (1 pav.). Kitas galimas veiksnys – vidutinio jaunimo studijų laikotarpio galimas trumpėjimas, kuris gali būti pateikiamas kaip hipotezė. Neaktyvių asmenų rodiklių švietimo sistemoje skirtumas atskleidžia pereinamąją jaunimo judėjimo nuo objektyvus neaktyvumo švietimo sistemoje iki nedarbo būklę. Išaugus nedarbui, skirtumas tarp pirmajame paveiksle esančių geltona spalva pažymėtų kreivių didėja – auga nedarbo rizika, taigi švietimo sistemą palikę jaunuoliai gerokai dažniau papildoma bedarbių gretas. Tikslų neaktyvių asmenų skaičių švietimo sistemoje balansiniu metodu būtų sudėtinga nustatyti, nes nemažai brandesnio amžiaus jaunimo studijas derina su užimtumu. Be to, tarp jaunuolių gajūs tokie reiškiniai, kaip nelegalus darbas, gamybinė praktika ir pan., gali apsunkinti konkrečios reikšmės vertinimų tikslumą.

Su amžiumi jaunimo aktyvumo kreivė auga, todėl 15–29 metų amžiaus grupėje šios grupės neaktyvumo kreivė gerokai sumažėja, nors NEET rodiklio svyravimų pobūdis faktiškai nesikeičia. Gana ilgą laiką (2018–2021 m.) 15–29 m. jaunimo aktyvumas stabilizavosi ties 55 proc. reikšme. Nepalanki tendencija – jaunimo aktyvumo (ypač užimtumo) bei jų dalies mažėjimas švietimo sistemoje (žr. stulpelinę kreivę) pandemijos ekonominės krizės laikotarpiu (2020 m.) jaunimo NEET didėjimo sąskaita. Tuo tarpu ilguoju laikotarpiu jaunimo aktyvumas mažėjo, o neaktyviųjų dalis švietimo sistemoje augo. Šių rodiklių linijinių kreivių reikšmės persikryžiuojo ties 2012 m. žyma, jaunimo aktyvumui viršijus neaktyvumo rodiklio reikšmės (2 pav.).

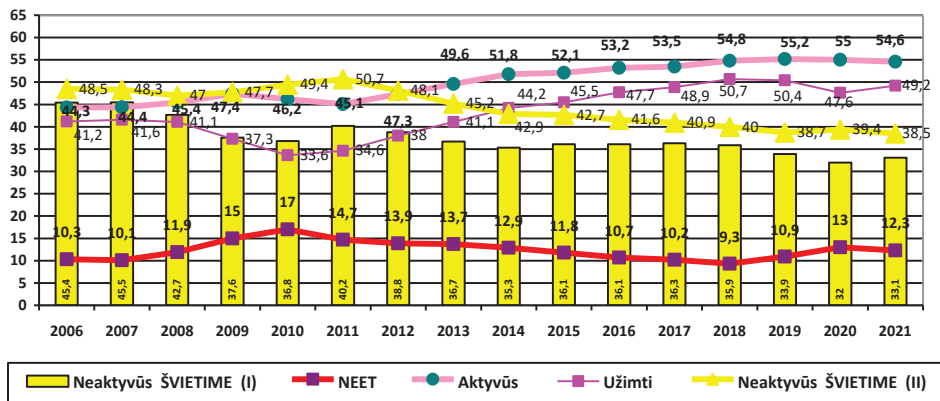
Pagrindinių jaunimo judėjimo kryptų masto Lietuvos darbo rinkoje įvertinimas. Jaunimo gyvenimiškų galimybių raidos aspektu Lietuvos darbo rinkoje galima skirti tokias pagrindines jaunimo judėjimo darbo rinkoje kryptis. Per visą 2006–2021 m. laikotarpį 15–24 metų nedirbančio jaunimo dalis švietimo sistemoje (I var.) sumažėjo beveik 13 %, pagal antrą variantą – 10,3 % (žr. 1 pav. ir po juo pateiktą pastabą). Taigi nedirbantis jaunimas į darbo rinką iš švietimo

LIETUVOS JAUNIMO PERĖJIMAS IŠ ŠVIETIMO SISTEMOS Į DARBO RINKĄ: IŠŠŪKIAL...

1 pav. Lietuvos jaunimo aktyvumo ir neaktyvumo struktūros vertinimas 2006–2021 m., Valstybės duomenų agentūros (iki 2023 metų – Statistikos departamento) duomenimis, taikant balansinį metodą (15–24 metų amžiaus gyventojai, proc.)*

Pastaba: * – skaičiuojant iš aktyvių gyventojų grupės nešalinami švietimo sistemoje ir mokymuose nedalyvaujantys asmenys, bedarbiai, kurie taikant galiojančią skaičiavimo metodiką priskirti NEET rodikliui (European Commission, 2010). Todėl išvestinio rodiklio kategorija „neaktyvūs švietimo sistemoje“, taikant skirtingus skaičiavimo būdus, neturėtų sutapti. Nepaisant to, remiamasi metodologine nuostata, kad toks skaičiavimo supaprastinimas leidžia nustatyti pagrindinių jaunimo judėjimo kryptių tendencijas. Tarp rodiklių nustatyti šie balansiniai ryšiai: neaktyvūs švietimo sistemoje (I variantas) = 100 proc. – aktyvumas – NEET; neaktyvūs švietime (II variantas) = 100 proc. – užimtumas – NEET. Analogiški skaičiavimų rezultatai pateikti ir kitame paveiksle. Tokiu būdu pateikti du atskirus skaičiavimų variantus atitinkantys neaktyvių švietime rodikliai.

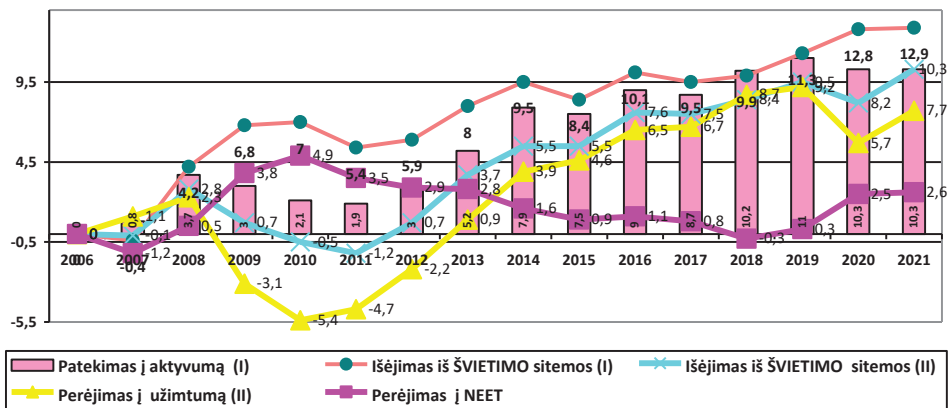
2 pav. Lietuvos jaunimo aktyvumo ir neaktyvumo struktūros įvertinimas 2006–2021 m., remiantis Valstybės duomenų agentūros duomenimis, taikant balansinį metodą (15–29 metų amžiaus gyventojai, proc.)

sistemos pereina vis sparčiau. Taikant balansinį metodą suformuotos diagramos reikšmės rodo, kad jaunimo mažėjimo švietimo sistemoje dalies rodiklis turi ke-lias sudedamąsias dalis. Viena jų – jaunimo perėjimas į aktyvumą. Šio proceso spartumą iliustruoja stulpelinė kreivė. 2006–2021 m. laikotarpiu jos reikšmė siekė 10,3 punkto. Balansinį skirtumą tarp abiejų minėtų dydžių (12,9–10,3 %) sudaro jaunimo perėjimo į NEET grupę rodiklio pokytis. Nepaisant mažesnės nominalios NEET rodiklio reikšmės, jo svyravimai buvo gana ryškūs. Krizių laikotarpiais jo reikšmė padidėdavo, o ekonominio pakilimo metais paprastai sumažėdavo. Svarbu pabrėžti, kad dėl pasaulinės ekonominės krizės poveikio 2010–2011 m. sumažėjo 15–24 m. nedirbančio jaunimo išėjimas iš švietimo (pereinant į užimtumą, aktyvu-umą arba NEET grupę). Galima įsivesti prielaidą, kad tuo metu išaugus nedarbui, jaunimo studijų laikotarpis pailgėjo, siekiant įgyti kitą – paklausesnę specialybę.

Analogiškos krypties tendencijas iliustruoja ir jaunimo perėjimo į užimtumą (iš švietimo sistemos) rodiklis. Tačiau šiuo atveju minėto rodiklio svyravimai dėl krizių laikotarpiais išaugusio nedarbo buvo gerokai didesni. Sutampa ir išėjimo iš švietimo sistemos rodiklių kaitos kryptys, tačiau laikantis antrojo skaičiavimo scenarijaus dalis šio jaunimo netampa užimtais ar ekonomiškais aktyviais, t. y. nepatenka į darbo rinką, o „judą“ tarp neaktyvumo ir nedarbo, todėl nagrinėjamo pokyčio reikšmės yra gerokai mažesnės. Reikia pastebėti, kad neaktyvumo sąvo-ka apima ne tik nesimokančius, bet ir visus kitus nedalyvaujančius darbo rinko-je asmenis (pvz., auginančius mažamečius vaikus ir pan.). Dėl pasaulinės krizės poveikio perėjimo į užimtumą (iš švietimo sistemos) pokyčių reikšmės, gerokai sumažėjus darbo vietų skaičiui, buvo neigiamos, tad nemažai mokslus baigusiu jaunųjų papildydavo bedarbių gretas.

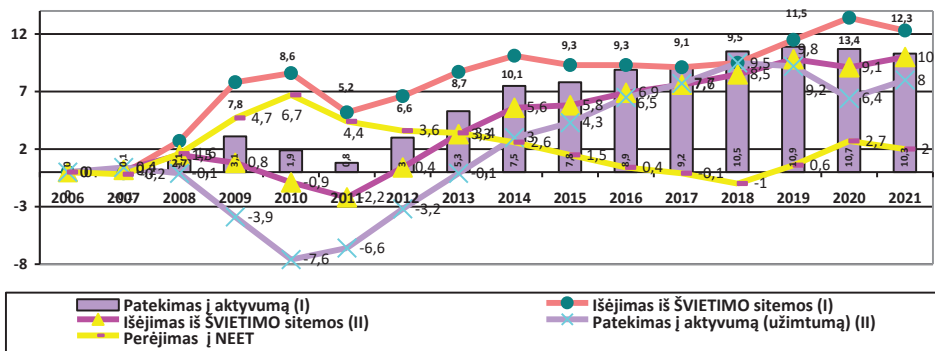
Remiantis atliktos analizės rezultatais galima teigti, kad gana ilgai (net iki 2013–2014 m.) didelė 15–29 m. jaunimo dalis, išėjusi iš švietimo sistemos srauto, patekdavo ne tarp aktyviųjų ar užimtųjų, o papildydavo NEET kontingentą. Tai liudija gerokai aukštesnės NEET rodiklio pokyčio nei jaunimo perėjimo iš švieti-mo sistemos į aktyvumą (užimtumą) pokyčių reikšmės (4 pav.). Tad egzistavo ri-zika, kad nedirbančio ir nesimokančio jaunimo nedarbo ir nesimokymo laikotarpis gerokai užsitęs ir mažins ar net sumažins jų galimybes sėkmingai įsitvirtinti darbo rinkoje. Sprendžiant iš turimų duomenų, neigiamas jaunimo NEET augimo pro-veržis labiau pasireiškė tarp brandesnio 25–29 metų amžiaus jaunimo, tuo tarpu 15–24 m. amžiaus gyventojų grupėje jis buvo mažesnis. Tačiau nuo 2013–2014 m. situacija normalizavosi, nes gerokai išaugo jaunuolių, kurie aplenkdami NEET kontingentą patekdavo į darbo rinką, dalis. Nors situacija ilguoju laikotarpiu page-rėjo, tačiau 2019–2021 m. aptariamoms jaunimo perėjimo į aktyvumą (užimtumą) iš švietimo sistemos kreivės ėmė šiek tiek kristi, kartu išaugo ir NEET kontingento dalis.

LIETUVOS JAUNIMO PERĖJIMAS IŠ ŠVIETIMO SISTEMOS Į DARBO RINKĄ: IŠŠŪKIAL...

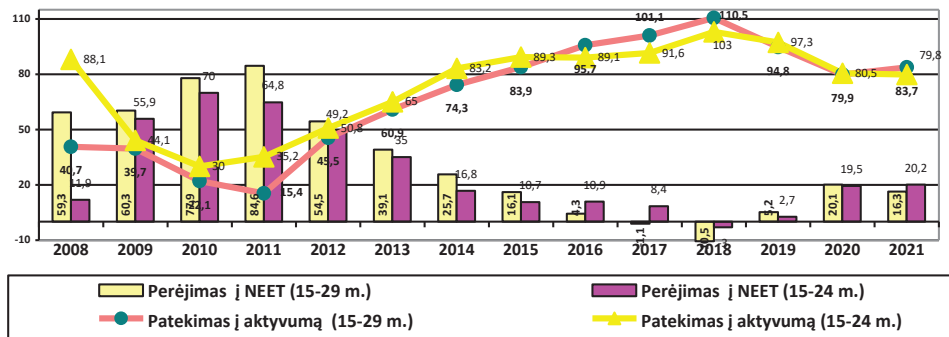

3 pav. Lietuvos jaunimo perėjimo iš kitų gyventojų grupių į aktyvumą pagrindinių srautų įvertinimas 2006–2021 m., Valstybės duomenų agentūros duomenimis. 15–24 metų amžiaus jaunimo struktūros (lyginamojo svorio) kaupiamieji baziniai pokyčiai, proc.

Pastaba: * – nedirbančio jaunimo perėjimo iš švietimo sistemos struktūros pokyčiai (procentiniais punktais), išreikšti lyginant su pradiniais (baziniais) dinamikos eilutės metais (2006 m.). Jie rodo, keliais procentais pakito atitinkamo jaunimo rodiklio lyginamasis svoris. Kad būtų patogiau vertinti, išėjimo iš švietimo sistemos pokyčio rodiklis pateiktas su minuso ženklu – jo modulis (todėl teigiamoje vertinimo skalėje pavaizduotas jo mažėjimas). Pirmasis išėjimo iš švietimo sistemos (į kitas gyventojų grupes) rodiklis (I) iliustruoja jaunimo perėjimą į aktyvumą, antrasis (II) – užimtumą. Analogiški skaičiavimai pateikti ir kitoje diagramoje.

4 pav. Lietuvos jaunimo perėjimo į aktyvumą (iš švietimo sistemos) pagrindinių judėjimo kryptų 2006–2021 m. įvertinimas, remiantis Valstybės duomenų agentūros duomenimis. 15–29 metų amžiaus jaunimo struktūros (lyginamojo svorio) kaupiamieji baziniai pokyčiai, proc.

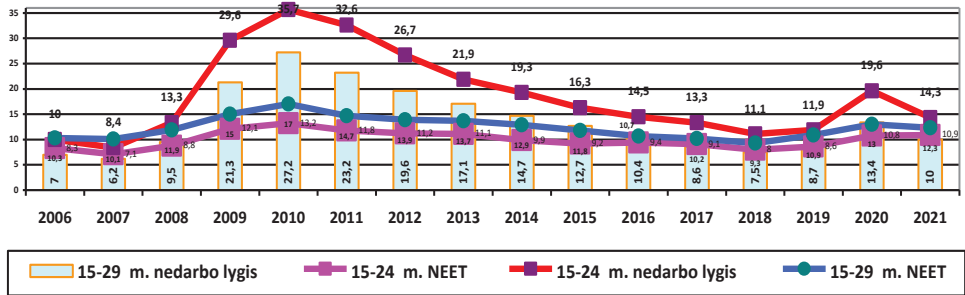
5 pav. Lietuvos jaunimo perėjimo iš švietimo sistemos į aktyviųjų ir neaktyviųjų gyventojų grupes 2006–2021 m. (NEET) komponentų (kaupiamųjų pokyčių) struktūros įvertinimas, remiantis Valstybės duomenų agentūros duomenimis (%)*

Pastaba: * – perėjimo iš švietimo sistemos nedirbančio jaunimo struktūros komponentai įvertinti remiantis baziniais rodikliais (lyginant su pradiniais, 2006 m., dinamikos eilutės metais). Tačiau dėl didelių nukrypimų iš dinamikos eilutės eliminuotos apskaičiuotų 2007 m. rodiklių reikšmės. Tad galima teigti, kad pateikta apskaičiuotų rodiklių eilutė laiko atžvilgiu turi trūkį. Pirmasis komponentas rodo, kokią dalį bendro atitinkamos jaunimo grupės išėjimo iš švietimo sistemos santykinio pokyčio kontekste sudaro jaunimo patekimas į NEET grupę. Antrasis komponentas rodo, kokią dalį bendro atitinkamos jaunimo grupės išėjimo iš švietimo sistemos santykinio pokyčio kontekste sudaro jaunimo patekimas į ekonomiškai aktyviųjų gyventojų grupę. Paskiros amžiaus grupės komponentų suma kasmet sudaro 100 proc.

Jaunimo perėjimo iš švietimo sistemos pagrindinės kryptys aptartos analizuojant ankstesnių skaičiavimų rezultatus. Žemiau pateiktas 5 paveikslas leidžia efektyviau lyginti akivaizdžių pokyčių struktūrą. Ilgą laiką dėl ankstesnės pasaulinės ekonominės krizės poveikio Lietuvos darbo rinkai trūko stabilumo. Jaunimo perėjimas iš švietimo sistemos į darbo rinką buvo nepakankamai tvarus, nes santykinai daug jaunų žmonių papildydavo NEET kontingento grupę. Situacija pasikeitė 2013 m., kai didesnė jaunimo dalis greičiau patekdavo į darbo rinką. Tai liudija gerokai išaugusios jaunimo perėjimo iš švietimo sistemos į aktyviųjų gyventojų grupę pokyčių lyginamojo svorio reikšmės, kurios nuo 2013 m. buvo gerokai didesnės nei 50 proc. (5 pav.).

Ypač žemas jaunimo perėjimo į neaktyviųjų gyventojų grupę pokytis užfiksuotas 2018 m., kai nominali NEET pasikeitimo reikšmė buvo neigiama, nes buvo žemesnė nei pradinė (bazinė) šio rodiklio reikšmė nagrinėjamo laikotarpio pradžioje. Vertinant skirtingų tikslinių grupių perėjimus iš švietimo sistemos, esminių skirtumų nepastebėta. Nors 2008–2015 m. laikotarpiu 15–24 metų jaunimo perėjimo į darbo rinką scenarijus buvo palankesnis, 2016–2018 m. kiek palankiau vertinti 15–29 metų gyventojų nagrinėjamų rodiklių pokyčiai (5 pav.). Tikėtina, kad skirtumai susiję su tuo, kad įgyvendinant darbo rinkos politiką didesnis dėmesys antrąjoje praėjusio dešimtmečio pusėje skirtas ir brandesnio amžiaus jaunimui, prie

LIETUVOS JAUNIMO PERĖJIMAS IŠ ŠVIETIMO SISTEMOS Į DARBO RINKĄ: IŠŠŪKIAL...

6 pav. Lietuvos jaunimo NEET ir nedarbo lygio rodiklių palyginimas, Valstybės duomenų agentūros duomenimis (proc.)*

Pastaba:

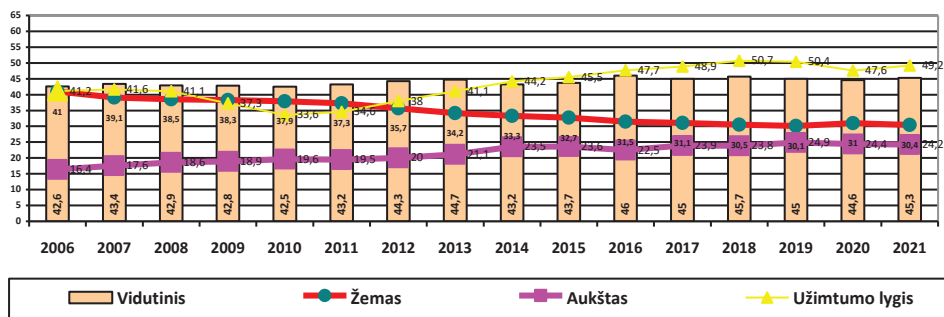
*Koreliacinio ryšio tarp Lietuvos jaunimo NEET ir nedarbo lygio rodiklio reikšmės siekė $r_{15-24} = 0,9281$, $r_{15-29} = 0,9597$.

papildomai remiamų asmenų priskiriant jaunimą iki 29 metų, nors anksčiau teisės aktuose nustatytos taikomos užimtumo garantijos apėmė jaunimą iki 25 metų.¹ Todėl ir Užimtumo tarnybos statistinėje apskaitoje prioritetą teikiamas jaunimui iki 29 metų amžiaus (Darbo rinka skaičiais, 2022).

Vykdam tyrimą nustatyta koreliacija tarp Lietuvos jaunimo NEET ir nedarbo lygio rodiklio. Ypač aukštas koreliacinis ryšys 2006–2021 m. laikotarpiu fiksuotas 15–29 metų jaunimo amžiaus grupėje. Galima teigti, kad jaunimo nedarbo lygio ciklinius svyravimus lydėjo jaunimo NEET svyravimai. Tad maksimalių ir minimalių rodiklių reikšmių metai skirtingais darbo raidos ciklais sutapo (6 pav.). Ypač išsiskiria nagrinėjamų rodiklių maksimalios reikšmės, kurios susiformavo dėl ekonominių krizių poveikio 2010 m. ir 2020 m. Tačiau jaunimo nedarbo ir NEET rodiklių atotrūkis buvo gerokai didesnis 15–24 metų amžiaus grupėje. Tikėtina, kad dalis 25–29 metų jaunimo pereina iš bedarbių į neaktyvių gyventojų grupę, todėl jaunimo NEET rodiklis 15–29 metų amžiaus grupėje didesnis nei 15–24 metų amžiaus grupėje.

Bendrą jaunimo išsilavinimo gerėjimo padėtį Lietuvos mastu atskleidžia 7 paveikslas. 2006–2021 metų laikotarpiu gerokai išaugo jaunimo, turinčio aukšto, o sumažėjo žemo išsilavinimo lygio jaunimo (7 pav.). Kiek padidėjo ir jaunimo, turinčio vidutinį išsilavinimą, dalis. Nors aukštesnis išsilavinimas paprastai pagerina jaunimo gyvenimiškųjų galimybių realizavimą, aukštojo mokslo diplomas neužtikrina geresnių absolventų įsidarbinimo galimybių. Tai priklauso nuo daugelio veiksnių, pvz., darbo pasiūlos ir paklausos atitikimo, konkretaus jauno žmogaus kvalifikacinių gebėjimų, individualių savybių ir pan.

¹ <https://www.infolex.lt/ta/364878:str25#>.

7 pav. Lietuvos 16–29 metų jaunimo struktūros raida 2006–2021 m. išsilavinimo lygio aspektu*, palyginti su užimtumu, remiantis Valstybės duomenų agentūros duomenimis (proc.)

Pastaba

*Žemas išsilavinimas – ISCED 0, 1, 2 lygiai.

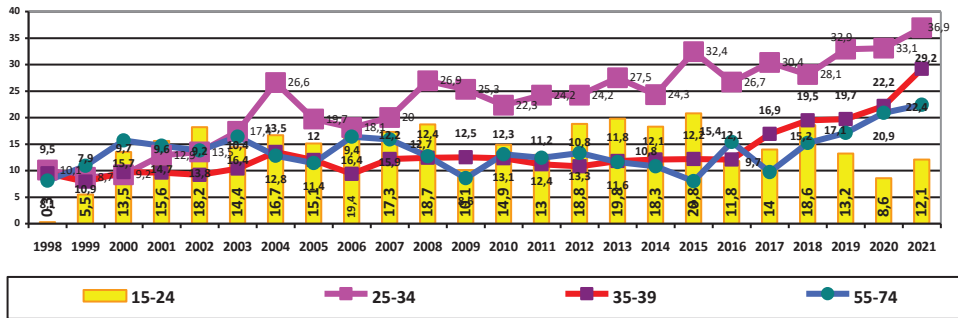
Vidutinis išsilavinimas – ISCED 3, 4 lygiai.

Aukštas išsilavinimas – iki 2013 m. – ISCED 5, 6; nuo 2014 m. – ISCED 5, 6, 7, 8 lygiai.

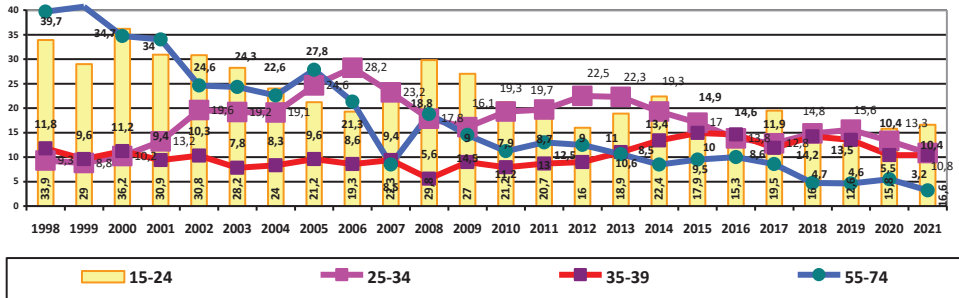
Gyvenimiškų galimybių raidos požiūriu ypač svarbu, kaip padėtis darbo rinkoje priklauso nuo amžiaus. Tad panagrinėkime skirtingo išsilavinimo ir skirtingų kartų bedarbių struktūros kaitą. Žemiau pateikti detalesnės analizės rezultatai atskleidžia, kad kartų požiūriu 15–24 metų amžiaus dabartinio jaunimo, turinčio aukštąjį išsilavinimą, padėtis pati geriausia. 15–24 m. aukštąjį išsilavinimą turinčiųjų dalis tarp bedarbių 2021 m. siekė tik 12,1 proc., tuo tarpu 25–34 metų amžiaus asmenų grupėje – net 36,9 proc. (8 pav.). Galima daryti prielaidą, kad 15–24 metų aukštąjį išsilavinimą turinčių jaunuolių kvalifikacija labiau atitinka darbo rinkos poreikius nei atitinkamai 25–34 metų jaunimo kvalifikacija. Tačiau šiai prielaidai patvirtinti reikėtų atlikti išsamesnį tyrimą.

Žemo išsilavinimo bedarbių daugiau yra 15–24 metų jaunimo amžiaus grupėje. Tačiau yra keletas išimčių. 1998–2006 m. laikotarpiu tarp žemo išsilavinimo bedarbių daugiausiai buvo vyriausio amžiaus asmenys (55+), 2006–2007 m. ir 2011–2015 m. – 25–34 metų amžiaus. Santykinis vyriausio amžiaus asmenų (55+) bedarbių perteklius susiformavo dėl mažesnio vyresnio amžiaus gyventojų kartų išsilavinimo tolesnėje retrospektyvoje. Šios nekvalifikuotų bedarbių grupės lyginamasis svoris gerokai sumažėjo (9 pav.). Gyventojų išsilavinimo lygio augimas lėmė žemos kvalifikacijos ir menko išsilavinimo bedarbių struktūros jaunėjimą. Taigi bedarbių išsilavinimo struktūros transformacijos buvo gana ryškios. Nerimą keliantys ženklai šalies darbo rinkoje pasireiškė 2006–2007 m. ir 2011–2015 m. laikotarpiais, kai 25–34 metų nekvalifikuotų bedarbių dalis buvo didesnė nei 15–24 metų amžiaus grupėje, nes dalis brandesnio amžiaus jaunimo neįgijo aukštesnio išsilavinimo (9 pav.).

LIETUVOS JAUNIMO PERĖJIMAS IŠ ŠVIETIMO SISTEMOS Į DARBO RINKĄ: IŠŠŪKIAL...

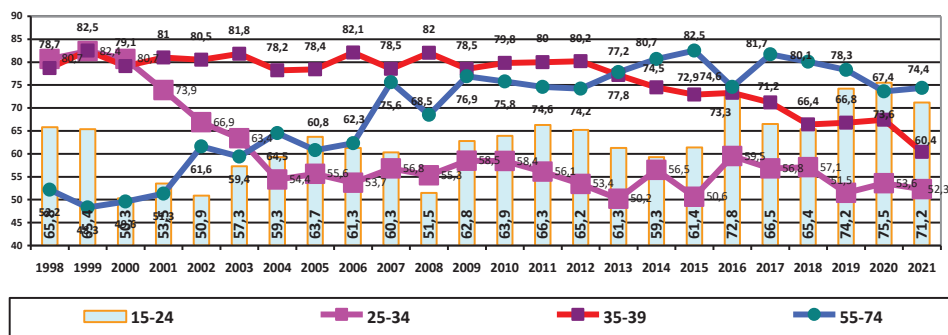
8 pav. Aukštojo išsilavinimo bedarbių lyginamojo svorio raida 1998–2021 m. Lietuvoje amžiaus aspektu, Valstybės duomenų agentūros duomenimis (proc.)

9 pav. Žemo išsilavinimo bedarbių lyginamojo svorio raida Lietuvoje amžiaus aspektu, Valstybės duomenų agentūros duomenimis (proc.)

Duomenų analizė atskleidė, kad paskirų jaunimo grupių vidutinį išsilavinimą turinčių bedarbių dalies rodiklio ilgalaikės tendencijos, nepaisant gana ryškių laikinų svyravimų, buvo priešingos. Jaunesnių (15–24 metų) vidutinį išsilavinimą turinčių bedarbių dalis 1998–2021 m. laikotarpiu padidėjo, o brandesnio amžiaus (25–34 metų) jaunų atitinkamą išsilavinimą turinčių bedarbių dalis gerokai sumažėjo. Šių pokyčių negalima būtų paaiškinti vien tik bendraisiais gyventojų išsilavinimo pokyčiais, tačiau vidutinį išsilavinimą turinčių bedarbių struktūros pokyčiai amžiaus aspektu – akivaizdūs.

Kita vertus, galima daryti prielaidą, kad vyresnio amžiaus bedarbių (55+) padėties blogėjimas (jų lyginamojo svorio augimas) ilguoju laikotarpiu gali būti susijęs su keliomis aplinkybėmis. Dėl prastėjančios sveikatos vyresniems vidutinį išsilavinimą turintiems bedarbiams vis sunkiau integruotis į darbo rinką, nes paprastai tokį išsilavinimą turi darbininkiškų profesijų atstovai, besiorientuojantys į darbo vietas, kurios susijusios su dideliu fizinio darbo poreikiu. Be to, jų užėmimas gali

10 pav. Vidutinį išsilavinimą turinčių bedarbių lyginamojo svorio raida Lietuvoje amžiaus aspektu, Valstybės duomenų agentūros duomenimis (proc.)

pareikalauti naujesnių technologinių žinių, kurias vyresnio amžiaus žmonėms sunkiau įsisąmoninti.

Išvados

Atliktas mokslinis tyrimas atskleidė, kad jaunimo gyvenimiškų galimybių realizavimo grėsmė kyla jauniems žmonėms, kurie paliko švietimo sistemą, patekęs į NEET rizikos grupę. Ilguoju laikotarpiu jaunimo NEET rodiklis Lietuvoje šiek tiek išaugo, nors stebima dinamikos eilutė rodo ir ryškesnius šio rodiklio svyravimus visoje laiko skalėje. Kadangi NEET rodiklio reikšmė įvairiais laikotarpiais šalyje apima apytikriai dešimtadalį labiausiai pažeidžiamos 15–24 metų amžiaus grupės jaunimo, ši amžiaus grupė neturėtų likti darbo rinkos politikos užribyje. NEET rodiklį mes galėtumėme interpretuoti kaip nesėkmingos šios jaunimo grupės gyvenimiškųjų galimybių realizavimo ir karjeros tarpsnį, kurio tąsa yra jaunimo gebėjimas prisitaikyti prie socialinių iššūkių bei darbo rinkos poreikių.

Situacija darbo rinkoje ilguoju laikotarpiu pagerėjo, tačiau 2019–2021 m. jaunimo perėjimo iš švietimo į aktyvių gyventojų (užimtųjų) grupes kreivės ėmė šiek tiek kristi, kartu išaugo ir NEET kontingento dalis. 2019–2021 m. aktyvaus jaunimo dalis 15–24 metų amžiaus grupėje šalyje siekė apie 37 proc. Pastebėta, kad ilguoju laikotarpiu švietimo sistemoje gana sparčiai mažėjo neaktyvaus jaunimo dalis. Nepaisant to svarbu pabrėžti, kad dėl pasaulinės ekonominės krizės poveikio 2010–2011 m. Lietuvoje sumažėjo 15–24 m. nedirbančio jaunimo švietimo sistemos palikimas. Tad tikėtina, kad tuo metu išaugus nedarbiui, pailgėjo jaunimo studijų laikotarpis, siekiant jiems įgyti paklausesnę specialybę. Galima pabrėžti, kad COVID-19 pandemijos laikotarpiu (2020 m.) susiformavo nepalanki tendencija,

LIETUVOS JAUNIMO PERĖJIMAS IŠ ŠVIETIMO SISTEMOS Į DARBO RINKĄ: IŠŠŪKIAL...

kai jaunimo aktyvumo (ypač užimtumo) bei jų dalies mažėjimą švietimo sistemoje lydėjo NEET rodiklio augimas.

Aukštas nedarbo lygis yra jaunimo pasyvumo palydovas, daliai jaunų žmonių iškritus iš darbo rinkos. Atliekant tyrimą nustatyta stipri koreliacija tarp jaunimo NEET ir nedarbo lygio rodiklio. Ypač aukštas koreliacinis ryšys 2006–2021 m. laikotarpiu buvo matomas 15–29 metų jaunimo amžiaus grupėje. Taigi galima teigti, kad jaunimo nedarbo lygio ciklinius svyravimus lėmė jaunimo NEET svyravimai.

Literatūra

- Alemán Ramos, P., Morales Almeida, P., Brito Sánchez, M. (2024). The Transition to Adulthood from the Perspective of Former Foster Youth: A Socio-Educational Approach. *Societies*, 14 (8), 147.
- Blokker, R. ir kt. (2023). Organizing School-to-Work Transition Research from a Sustainable Career Perspective: A Review and Research Agenda. *Work, Aging and Retirement*, 9 (3), 239–261. DOI: <https://doi.org/10.1093/workar/waad012>.
- Brazienė, R. (2020). Youth Transition from Education to the Labour Market in Lithuania: The Role of the Youth and Parental Education. *The Annals of the American Academy of Social and Political Science*, 688 (1), 155–170. <http://journals.sagepub.com/home/ann>.
- Brazienė, R., Gruževskis, B., Okunevičiūtė-Neverauskienė, L. (2022). The transition from education to the labour market during the COVID 19 pandemic: the attitudes and experiences of unemployed youth in Lithuania. *Tiltai*, 87 (2), 1–13. DOI: <https://doi.org/10.15181/tbb.v87i2.2314>.
- Brazienė, R., Merkys, G. (2013). Lietuvos jaunimo perėjimas iš švietimo sistemos į darbo rinką: teorinės prielaidos ir empiriniai radiniai. *Filosofija. Sociologija*, 24 (2), 82–91. ISSN 0235-7186.
- Brzinsky-Fay, Chr. (2008). Get the Balance Right. Risk and Flexibility in School-to-Work Transition Sequences. In P. Ester, R. Muffels, J. Schippers, T. Wilthagen (eds.). *Innovating European Labour Markets. Dynamics and Perspectives*. Cheltenham / Northampton, MA: Edward Elgar, 275–296.
- Brzinsky-Fay, Chr. (2011). What Difference Does It Make? The Outcome Effects of the European Employment Strategy on the Transition from Education to Work. *German Policy Studies*, 7 (1), 45–72.
- Brzinsky-Fay, Chr. (2013). The Measurement of School-to-Work Transition as Processes. About Events and Sequences. *European Societies*. <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/14616696.2013.821620>
- Castles, F. C. (2003). The world turned upside down: below replacement fertility, changing preferences and family-friendly public policy in 21 OECD countries. *Journal of European Social Policy*, 13 (3), 209–227. DOI: <https://doi.org/10.1177/09589287030133001>
- Cuervo, H., McPherson, C. (2024). The usefulness of the concept of belonging in youth transitions. In *Research Handbook on Transitions into Adulthood*. Edward Elgar Publishing. Darbo rinka skaičiais 2022. Užimtumo tarnybos statistinis leidinys, 55–66.
- De Almeida Alves, N. (2024). Engaging in politics through youth transitions. *Journal of Youth Studies*, 27 (7), 921–938.
- European Commission. (2010). *DG Employment, Social Affairs and Inclusion. Youth neither in employment nor education and training (NEET)*. Presentation of data for the 27 Member States.
- European Commission. (2014). *MEMO The EU Youth Guarantee*. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_14_571.
- European Council. (2013). *Council Recommendation of 22 April 2013 on establishing a Youth Guarantee*, 2013/C 120/01, April. European Council, Brussels.
- Eurostat Database. (2024). <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.
- EU PolicyWatch. (2020). <https://www.eurofound.europa.eu/en/resources/eu-policywatch>
- Feng, Y., Tong, Q. (2023). Staying Online, Staying Connected: Exploring the Effect of Online Chatting on Adolescents' Psychological Well-being during COVID-19 Quarantine. *Youth & Society*, 55 (7), 1263–1286. DOI: <https://doi.org/10.1177/0044118X211067553>.
- Gebel, M. (2020). Young women's transition from education to work in the Caucasus and Central Asia. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 688 (1), 137–154.

Laima Okunevičiūtė Neverauskienė, Arūnas Pocius, Rūta Brazienė

- Greeno, E. J., Gould-Kabler, C., Bowman, S., Strubler, K., Harburger, D. S. (2023). Enhanced-youth transition planning: An innovative practice change with transition-age youth involved with child welfare in a rural setting. *Children and Youth Services Review*, 149, 106909.
- Užimtumo tarnyba prie LR socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. (2024). <https://uzt.lt/atviri-duomenys/227>
- International Labour Organization. (2009). *ILO school-to-work transition survey: a methodological guide*. Geneva.
- Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymas. (2016). *TAR*, 2016-07-05, Nr. 18825. Aktuali redakcija. Nr. XIV-2901; 2024-07-24, i. k. 2024-13509.
- Marchetti, M. P., Light, T. S., Feliciano, J., Armstrong, T. W., Hogan, Z., Moyle, P. B. (2001). Physical Homogenization and Biotic Homogenization in Aquatic Systems. In: J. L. Lockwood, M. L. McKinney (eds). *Biotic Homogenization: The Loss of Diversity Through Invasion and Extinction*, 259–278. Kluwer Academic Publishers: New York.
- Official Statistics Portal. (2024). <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize/>
- Okunevičiūtė Neverauskienė, L., Krutulienė, S., Gruževskis, B. (2022). Jaunimas pagyvenusių žmonių globos sektoriuje – misija (ne)įmanoma? *Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika*, 25, 8–21.
- Okunevičiūtė Neverauskienė, L., Moskvina, J. (2011). *Aktyvi darbo rinkos politika: teorija ir praktika*. Monografija. Vilnius: Technika.
- Okunevičiūtė Neverauskienė, L., Pocius, A. (2019). Differences and new trends in migration of demographic groups in Lithuania. *Filosofija. Sociologija*, 30 (4), 295–304. DOI: <https://10.6001/fil-soc.v30i4.4155>
- Okunevičiūtė Neverauskienė, L., Pocius, A., Krutulienė, S. (2021). Pažeidžiamų gyventojų grupių nedarbo situacijos Baltijos šalių darbo rinkoje įvertinimas. *Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika*, 21, 8–25. DOI: <https://doi.org/10.15388/STPEP2021.34>
- Okunevičiūtė Neverauskienė, L., Žalimienė, L., Junevičienė, J. (2021). Youth Preferences for Workplace Characteristics and What Could Elderly Care Sector Suggest in This Case. *Filosofija. Sociologija*, 32 (2), 95–102. DOI: <https://doi.org/10.6001/fil-soc.v32i2.4411>
- Simões, F., Tosun, J. (2024). Active Labour Market Policies and Youth Employment in European Peripheries. *Politics and Governance*, 12 (7958), 1–5. DOI: <https://doi.org/10.17645/pag.7958>
- Suppers, J., Hanckel, B., Cook, J., Ann Hendry, N. (2023). Young citizens in intersecting crises: Key debates in youth citizenship research. *Journal of Applied Youth Studies* 6 (1–2), 95–99. DOI: <https://doi.org/10.1007/s43151-023-00103-0>
- Szpakowicz, D. (2022). Problematising engagement with technologies in transitions of young people identified as ‘Not in Education, Employment or Training’ (NEET) in Scotland. *Journal of Youth Studies*, 26 (9), 1200–1218. DOI: <https://doi.org/10.1080/13676261.2022.2080538>
- The Reinforced Youth Guarantee. (2021). *European Commission*. Available on line. <https://bit.ly/3o851AO>.
- Užimtumo tarnybos statistinių rodiklių duomenų bazė. (2024). <https://uzt.lt/darbo-rinka/statistiniai-rodikliai/>
- Versnel, J., DeLuca, C., Hutchinson, N. L., Hill, A., & Chin, P. (2011). International and National Factors Affecting School-to-Work Transition for At-Risk Youth in Canada: An Integrative Review. *Canadian Journal of Career Development*, 10 (1), 21–31. <https://cjcd-rcdc.ceric.ca/index.php/cjcd/article/view/221>

THE TRANSITION OF LITHUANIAN YOUTH FROM THE EDUCATION SYSTEM TO THE LABOR MARKET: CHALLENGES AND TRENDS

Laima Okunevičiūtė Neverauskienė, Arūnas Pocius, Rūta Brazienė

Summary

Taking into account the uneven development of labour market trends, the article aims to evaluate the trends in the development of general unemployment indicators in Lithuania. Age is an essential feature in the differentiation of the situation

of the population groups identified in this work in the labour market. However, the priority in this article is given to young people. Another prominent priority of the research is unemployment, although activity and employment indicators were also widely analysed. In order to ensure the systematicity of the analysis carried out in the study, a comparative analysis of unemployment indicators from the Department of Statistics and the Employment Service was carried out. When evaluating changes in unemployment (the number of unemployed), separate groups of factors influencing them were distinguished. The systematicity of the assessment in the article is also ensured by comparing the relative sizes of labour market indicators (employment and unemployment) expressing opposite directions of development, providing them with a direct comparative expression. The maximum time interval used in the study covers statistical data for the period 1998 to 2021. On the other hand, in order to particularly emphasise the impact of the previous economic crisis, the specifics of observed trends in change, and taking into account the possibilities for data disposal, the article also highlights short-term changes (until 2020), which cover a period of two to five years. Against the background of the changes observed in the situation in the labour market, the problem of unemployment among young people remains especially difficult. Although the development of youth labour market indicators is characterised by extremely high development dynamism, and in 2021 the changes in the situation in the labour market were quite favourable, at the present time, the phenomenon of economic overheating is worrying: extremely high inflation in Lithuania (rapid price rises), which has its own growth limits, because due to a decrease in the population's pay demands, the turnover of the country's businesses may also decrease and, at the same time, unemployment may increase (especially among young people).

Laima Okunevičiūtė Neverauskienė – profesorė, daktarė (socialiniai mokslai – ekonomika), vyriausioji mokslo darbuotoja; Lietuvos socialinių mokslų centro Sociologijos institutas.

El. paštas: laima.okuneviciute@dsti.lt